

Eucharystia w literaturze, muzyce i sztuce sakralnej

Symposium naukowe w Opolu i Kamieniu Śląskim (5-6 marca 1997 r.)

W dniach 5-6 marca 1997 r. w Opolu i Kamieniu Śląskim odbyło się symposium naukowe zorganizowane z okazji 46. Międzynarodowego Kongresu Eucharystycznego we Wrocławiu. Symposium poświęcone Eucharystii w literaturze, muzyce i sztuce sakralnej zorganizowały: Katedra Liturgiki i Hagiografii, Zakład Muzyki Kościelnej oraz Zakład Sztuki Sakralnej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego.

Pierwsza sesja obrad miała miejsce na Wydziale Teologicznym przy ul. Drzymały 1a, gdzie zebrało się około 80 słuchaczy, którymi byli duchowni, katecheci oraz studenci z różnych wydziałów Uniwersytetu Opolskiego. Następne sesje odbyły się w Centrum Kultury i Nauki Wydziału Teologicznego w Kamieniu Śląskim. Otwarcia obrad dokonał ks. prof. Helmut Jan Sobeczko, dziekan Wydziału Teologicznego, który powitał przybyłych gości, w tym szczególnie byłego rektora UO prof. dr hab. Jerzego Pośpiecha. Uczestników wprowadził w obrady ks. bp dr Jan Kopiec, wyrażając radość ze zorganizowania sympozjum w perspektywie nadchodzącego Kongresu Eucharystycznego we Wrocławiu. Stwierdził, że refleksja nad Eucharystią w kontekście literatury, muzyki i sztuki powinna przyczynić się do większej odpowiedzialności człowieka za kształt działania kulturowego. Ubogacenie wiedzą, a także ubogacenie wewnętrzne, duchowe uczestników powinno zaowocować odnowieniem życia chrześcijańskiego.

W pierwszym referacie ks. prof. dr hab. H. J. Sobeczko (UO) zajął się problemem *Integralnej lub cząstkowej wizji Eucharystii*, która ma swoje konsekwencje w formach pobożnościowych i w przekazach artystycznych. Przedstawił historyczny przegląd cząstkowej wizji Eucharystii i zaakcentował konieczność troski o to, aby w teologii i pobożności nie pozbawiać Jej pełnych wymiarów. Przekaz integralnej wizji jest bardzo trudny i wydaje się prawie niemożliwy. Ks. dr hab. J. Szymik (KUL) zaprezentował *Kulturotwórczą rolę Eucharystii*, ukazując najpierw teologię misterium Eucharystii, a potem literackie świadectwo. Trzecie wystąpienie ks. dra hab. Z. Wita (KUL) dotyczyło *Założeń teologicznych przestrzeni sakralnej dla sprawowania Eucharystii*. Szczegółowo zajął się najpierw strefą Liturgii Słowa omawiając znaczenie miejsca przewodniczenia i ambony. Następnie rozważania dotyczyły teologii i wyposażenia ołtarza, który znajduje się w strefie Liturgii Ofiary. W następnym referacie o. dr P. Sczaniecki OSB (Tynieć) przedstawił *Eucharystię w literaturze staropolskiej ze szczególnym uwzględnieniem ks. Jakuba Wujka SJ*. Zachowało się bowiem około 600 kazań ks. J. Wujka. W swoich postyllach dotyczących Eucharystii argumentował z praktyki liturgicznej oraz z tekstów historycznych stosując zasadę „lex orandi - lex credendi”. Piąty referat dotyczył *Eucharystii w ikonografii*, w którym prof. dr hab. U. Mazurczak (KUL) omówiła wybrane zagadnienia z tej bardzo obszernej dziedziny. Wskazała jednocześnie na znaczenie soborów powszechnych dla zmiany kierunku w sztuce ikonograficznej. Swoje wystąpienie połączyła z prezentacją slajdów dotyczących malarstwa o tematyce eucharystycznej. Pierwszą sesję obrad zamknął referat ks. dra A. Dunajskiego (Pelplin) na temat *Eucharystia w pismach C. K. Norwida*. Prelegent zauważył, że w twórczości Norwida Eucharystia jest pryzmatem patrzenia, a nie tematem. Poszczególne aspekty Eucharystii pojawiają się w różnorodności literackich kontekstów, ukazując eucharystyczną duchowość poety.

Druza sesja obrad miała miejsce w Kamieniu Śląskim. Rozpoczął ją referat ks. dra J. Waloszka (rektor WSD, UO), który odpowiadał na pytanie: *Dlaczego*

muzyka w sprawowaniu Eucharystii? W odpowiedzi zaznaczył, że muzyka podkreśla inkarnacyjny, świąteczny, społeczny, eschatologiczny i kosmiczny charakter liturgii. Stąd też stanowi pars integralis celebracji liturgicznej. Ks. dr R. Pierśkała (UO) w swoim komunikacie zajął się problemem *Ars celebrandi w odnowionej liturgii*. W swojej wypowiedzi ukazał liturgię jako świętą grę, która domaga się od prezbitera sztuki przewodniczenia, a od wiernych sztuki uczestniczenia. W następnym komunikacie mgr M. Lenart (UO) przedstawił *Eucharystyczne znaki chleba, wina i wody w literaturze staropolskiej*. Uwzględnił m.in. teksty poetów: Jana z Holeszowa, Jana Tyszkę i Jana Niwickiego. Pierwszy dzień obrad uczestnicy zakończyli celebracją Eucharystii z Nieszporami w kaplicy Sanktuarium św. Jacka.

Następnego dnia, w czwartek 6 marca, obrady trzeciej sesji sympozjum otworzył referat ks. mgra J. Kasprowicza (Gniezno), który przedstawił *Treści ideowe romańskich kielichów mszalnych ze Skarbca Katedry Gnieźnieńskiej*. Prezentację tematu ubogacił przy pomocy slajdów ukazujących trzy zabytkowe kielichy trzemeszneńskie. Treści ideowe tych kielichów nawiązują do przedstawień umieszczonych na drzwiach i portalu katedry gnieźnieńskiej. W drugim referacie ks. dr P. Maniurka (UO) zaprezentował *Śląskie rzemiosło artystyczne w służbie Eucharystii*. Słuchacze mogli zapoznać się także z zestawem zdjęć detali ukazujących pracę złotników z Wrocławia, Nysy i Opola oraz innych ośrodków złotniczych XVI i XVII wieku. Jako trzeci z referatem wystąpił dr S. Dąbek (KUL) ukazując *Twórczość mszalną kompozytorów polskich XX wieku*. Przedstawił uwarunkowania kształtujące mszalną muzykę XX wieku, dokumentując swoje wystąpienie nagraniami. Referent zauważył, że w twórczości kompozytora liturgia powinna być punktem wyjścia i jednocześnie punktem dojścia przy opracowywaniu nowego utworu dla potrzeb liturgii.

Po przerwie wygłoszono pięć komunikatów. W pierwszym dr R. Pośpiech (UO) omówił *Stacje na Boże Ciało w twórczości kompozytorów śląskich XIX wieku*. Uwzględnił szczególnie twórczość K. Hoffmanna i J. Schnabla, którzy zainicjowali nową formę muzyczną - stacje na Boże Ciało. Drugi komunikat dotyczył *Tajemnicy Eucharystii w twórczości Oliviera Messiaena*, a przedstawił go mgr J. Stankiewicz (Kraków). W swoim wystąpieniu ukazał twórczość Messiaena w perspektywie muzykologicznej i teologicznej. Zauważył również, że jego twórczość zajmuje szczególne miejsce w muzyce religijnej współczesnej Francji. W następnym komunikacie ks. dr P. Tarlinski (UO) zajął się *Tematyką eucharystyczną w twórczości Petra Ebena*, który jako kompozytor swoją postawą życiową pokazał, że Eucharystia stała się dla niego źródłem i szczytem inspiracji i działalności twórczej. Zagadnienie *Posoborowej odnowy szat liturgicznych* omówił ks. dr E. Mateja (UO). Prelegent przedstawił to zagadnienie w aspekcie historycznym, prawnym i praktycznym. Aktualny stan odnowy szat zilustrował różnymi typami ornatów. Trzecią sesję obrad sympozjum zamknęło wystąpienie mgr B. Kalfas (Kraków), która ukazała *Problem konserwacji zabytkowych szat litur-*

gicznych. Według niej praktyka konserwacji zabytkowych szat liturgicznych obecnie nie istnieje, gdyż szaty oddaje się do naprawy, a nie do konserwacji, jak to być powinno. Pokazała także słuchaczom wiele zdjęć z przebiegu prac konserwatorskich zabytkowych ornatów.

W dyskusji na zakończenie obrad odnotować trzeba ciekawą wypowiedź ks. dra K. Stanieckiego (UO), który powiedział, że po Soborze Watykańskim II "Duch Święty wrócił do Kościoła, ale gdzieś zgubiono Ojca" Uważa bowiem, że w teologii Eucharystii akcentuje się mocno obecność Jezusa Chrystusa, a zapomina o Ojcu. Kult eucharystyczny to bowiem cześć oddawana Ojcu przez Chrystusa obecnego w Eucharystii w Duchu Świętym. Ks. dr hab. Z. Wit podjął problem wykorzystywania znaku krzyża przez artystów, jako elementu tylko dekoracyjnego w przestrzeni sakralnej, przy zapomnieniu o jego funkcji kultycznej. Zaś ks. dr J. Waloszek zauważył, że zawsze istniało i będzie istnieć napięcie między pastoralistą i artystą. Trzeba szukać złotego środka, aby nie było sztuki dla sztuki. Sztuka bowiem ma służyć liturgii. Dr S. Dąbek powiedział, że należy sięgnąć do posoborowych dokumentów Kościoła, które w tych sprawach są bardzo przemyślane, adoktrynerskie i mogą wiele pomóc kompozytorom przygotowującym utwory muzyczne na potrzeby liturgii. Ks. dr P. Tarlinski stwierdził, że dawniej Kościół rozciągał szeroki mecenat nad artystami i kompozytorami co sprzyjało tworzeniu pięknych dzieł służących chwale Bożej w liturgii. Dzisiaj zauważa się brak takiego mecenatu. Jeden z księży proboszczów zwrócił uwagę na to, że formacja liturgiczna wiernych ciągle jeszcze zatrzymuje się na poziomie dziecka pierwszokomunijnego. Ten sam problem podjęła uczestniczka sympozjum z Poznania, która zauważyła, że wychowanie muzyczne zatrzymało się na poziomie dziecka przedszkolnego. Przywołała w tym miejscu charyzmat ks. F. Blachnickiego, który potrafił wychowywać liturgicznie i muzycznie całe rzesze dzieci i młodzieży. Ks. dr R. Pierskała wskazał na zanikanie poczucia sacrum w celebracji liturgicznej. Wpływa na to pragmatyczna mentalność współczesnego człowieka, w której chodzi tylko o dobre samopoczucie - także w liturgii, o praktyczność, użyteczność, sprawność i poprawność wykonania obrzędów liturgicznych. Przyczyną jest także brak należytego przygotowania do sprawowania Eucharystii, którą często duchowni i wierni celebrują jakby „z biegu” Stąd też potrzebna jest stała formacja liturgiczna, tak duchownych, jak i wiernych świeckich.

Podsumowując obrady ks. dr hab. Z. Wit powiedział, że Eucharystia pozostaje ciągle wielką tajemnicą osobowego przeżycia spotkania z Jezusem Chrystusem. Eucharystia to zbawienie wierzących, którzy uczestnicząc w Niej powinni czerpać z Niej moc, aby stać się wieczystym darem dla Boga. Przez pełne uczestnictwo w Eucharystii powinniśmy uczyć się samych siebie składać w ofierze i przenosić Eucharystię do życia codziennego, gdyż istota życia chrześcijańskiego jest na zawsze związana z Eucharystią.

ks. R. Pierskała